

AHO JUHANI

MINKÄ

MITÄÄKIN

ITALIASTA

Juhani Aho

Minkä mitäkin Italiasta

«Public Domain»

Aho J.

Minkä mitäkin Italiasta / J. Aho — «Public Domain»,

© Aho J.

© Public Domain

Содержание

RAUTATIEMATKA SEMMERING-VUORISTOSSA	5
ENSIMMÄINEN VAIKUTELMA ITALIASTA	8
VENETSIASSA	10
NÄKÖALA PIETARINKIRKON TORNISTA	12
ROOMAN KATAKOMBIT	14
Конец ознакомительного фрагмента.	16

Juhani Aho

Minkä mitäkin Italiasta

RAUTATIEMATKA SEMMERING-VUORISTOSSA

On ilta myöhä, kun lähdetään Wienistä etelään päin.

Sinne tullessa on halu päästä päiväiseen etelään kiihtymistään kiihtynyt. Yhtä samaa suomalaista talvea oli ollut melkein sinne saakka. Unkarikin, jota palanen vilahdukselta sivuutettiin, näytti lumen peittämältä tasangolta. Ja Wienissä oli lunta yhtä paljon kuin Helsingissä tammikuun pyryjen aikana. Miehen korkuiset kinokset kohosivat likaisina ja rumentavina. Jos tässä mieli päästä kesämaahan, niin täytyy kiirehtiä.

Mutta ei juuri siltä näyttänyt, että pian oltaisiin etelässä. Junassa oli kylmä ja seura kolmannessa luokassa aivan kotimainen. Ihmeellistä sentään, kuinka ihmiset kaikkialla ovat samannäköisiä. Puhumattakaan herrasväestä ja keskisäädystä, näyttävät talonpojatkin olevan samaa sukua. Niitä on junassa useita. Ne ovat jostakin Etelä-Itävallan vuoristosta ja pukuna niillä on housut selvää sarkaa ja turkki lammasnahkaa. Eivät juuri paljon puhu toisilleen, istuvat ja tupakoivat ja evästään syötyään paneutuvat penkille pitkäkseen. Epäilemättä on heillä vuoristoissaan samanlainen elämä kuin meillä järviemme ja jokiemme rannoilla: karu luonto, kylmät talvet, leipä tiukassa. On tuossa sentään muuan mies, joka näyttää vähän erikoisemmalta. Hänellä on koukkuisempi, etelämaalaisempi profiili, parta musta, silmät ruskeat ja valppaat ja vilttihatussa höyhentöyhtö. Kuvailen, että hän on vuorimaiden metsästäjä, kauriiden ampuja. Ja tuon tuostakin katsastaa hän ikkunasta ulos. Luonto näyttää vetävän häntä niinkuin sitä, joka on tottunut sitä rakastamaan sen seurassa eläessään.

On yö, mutta onneksi sentään paistaa kuu ja maisema on mitä harvinaisin. Matkakirjan mukaan pitäisi rautatiematkan Wienistä Italian rajalle olla harvainen niillekin, jotka ovat paljon maailmata nähneet, eikä ainoastaan minulle, joka en ole nähnyt muita vuoriseutuja kuin Puijot ja Kolivaarat. Semmering-radan sanotaan olevan maailman omituisimpia ja suurenmoisimpia.

Tasangolla oli vähän aikaa lumi kadoksissa, siellä täällä vain pellon ojien pohjassa kiilui jokin vanha kinos. Mutta pian on maisema taas täysin talvinen. Vaivoin saapi ikkunanruudun sulana pysymään siihen hengittämällä. Se, minkä siitä näkee, palkitsee kuitenkin sen pienen vaivan, minkä se tuottaa.

Juna kulkee laaksossa kahden kukkulajonon välissä. Kun taivas on pilvessä eikä kuu pääse esille, erotan vain haamut kukkuloista. Ne ovat vielä loivia, niiden rinteillä on kai viljelyksiä, koska metsäin välissä on aukkoja. On siellä kyliä ja kaupunkejakin, joista tuikkaa tulia. Mutta ihmisiä ei näy pienillä asemilla enemmän kuin meillä kotonakaan. Ja kun asemahuoneen takana kasvaa härmäinen koivu ja kuusien oksat oikeavat lumen alla, niin ei voi kuvailemallaakaan kuvailla, että olisi lähes viikon päivät matkustanut melkein suoraan etelää kohti ja että huomeniltana olisi jo määrä soudella gondolassa Venetsian laguuneja pitkin.

Yhä kauemmas näyttää kesämaa poistuvan. Vedän kasvoni pois ikkunasta, nojaan penkkiini ja panen tupakan. Sen sammuttua menen hetkeksi unen horrokseen, nukun ehkä tunnin tai toista, kun herään—Kuusamossa.

On ensiksikin niin kylmä, että puistattaa sielua ja ruumista. Sitten ei näy ikkunasta niin mitään, sillä se on käyttänyt tilaisuutta hyväkseen ja vetäytynyt paksuun riitteeseen. Ja kun vihdoinkin saan sen sulaksi, luulen olevani varma siitä, että ollaan kaukana Kajaanin takana.

Laakso on jäänyt tuonne alas ja juna kohonnut vuoren kylkeä kiipeämään. Oikealla puolella on jyrkkä metsäinen rinne. Vasemmalla on huimaava putous, niin että näyttää siltä kuin kulkisi kuusien latvoja myöten. Ja alhaalla luminen tasanko, josta ei tiedä, onko se peltoa, niittyä vai jäätynyttä järveä.

Tasangon toisella puolen on samanlainen vuori kuin mikä on tämä, jota juna kulkee. Sen takana on samanlaisia, jotka jo selvästi erottaa selvinneeltä taivaalta paistavan kuun valossa.

Mitä mahtavia tunteita ne ovatkaan! Kuusta ja mäntyä ne kasvavat, ja niiden muodostuskin on tuttu suomalaisen silmälle. Se on kuin onkin tämä meidän kotoista alppiseutua. Hyvin harvassa häämöttää jokin maja tai pienempi kylä ja ehdottomasti tulee ajatelleeksi, etteivät kai ne, jotka ovat tämän rautatien rakentaneet, ole rakentaneet sitä paikallisliikkeen takia, sillä mitäpä hyötyä olisi muulla maailmalla yhteydestä näiden kivikkomännikköjen kanssa.

Mutta sinne jäävät pian kuvailut Kuusamosta ja kotimaasta.

Juna on yhä vaivalloisemmin ahertanut ylöspäin päästäkseen. Muutamalla asemalla on valjastettu kaksi veturia eteen, mutta ei vauhti siitäkään ole suuresti enentynyt. Tehtävä matka ei olekaan leikintekoa. Mäkirinteet ovat muodostuneet vuorien kyljiksi. Kuta ylemmä on noustu, sitä ylemmä nousevat huiput. Ollen äsken pyöreitä ja lempeitä, ovat ne nyt kulmikkaita, jyrkkiä ja uhkaavia. Paljas puuton kallio putoo mustanpuhuvana huimaavasta korkeudesta, melkein yhdensuuntaisesti vaunun seinien kanssa yhtä huimaavaan syvyyteen.

Viljelyksestä ei näy paljon jälkiä. Jollakin niityntapaisella pyörylällä on pieniä heinäsuovia, jotka hukkuvat lumen alle. Mutta sen sijaan ilmaantuu kallioiden huipuille ja kuilujen reunoille haaveellisia, kummallisia muotoja, jotka vasta useamman nähtyään silmä viimein ymmärtää selittää vanhoiksi ritarilinnoiksi. Kuta louhuisemmaksi tulee maisema, sitä tiheämmässä niitä näyttää olevan. Jos olisivat ajat entiset vanhat, niin varmaan saisimme monet matkaverot maksaa ennenkuin pääsisimme niiden ohi.

Tie ei enää pääse suorasti nousemaan, sen täytyy kiertää kuin karjanuran. Parastaan tehden menee se pitkissä kiemuroissa vuoren ympäri, nousten ja yhä vain nousten. Pari kolme kierrosta tehtyään saman keilan kylkiä pitkin ei sen matka eteenpäin ole ollenkaan edistynyt. Mutta sen täytyy päästä eteenkinpäin, päästä tuolle toiselle vuorelle, jonka rinteillä hanget kuunvalossa kimmeltävät. Eikä siinä muu auta kuin harpata kuilun yli, joka erottaa vuoren toisesta. Sitä varten on siinä kaksi kaitaista rautariukua, joita myöten juostaan toisen vuoren rintaa vasten kuin putoamisen pelossa ja niin kiirettä vauhtia, että juoksuunsa jäätynyt koski satain askelien syvyydessä tuskin ennättää silmään tarttua.

Toisella vuorella alkaa sama leikki, sama kiertokulku ja sitä seuraa sitten samanlainen harppaus kolmannelle ja niin aina eteenpäin. Viimein näyttävät veturit kuitenkin tähän kiipeilemiseen kyllästyvän. Matka heidän mielestään edistyy ehkä liian hitaasti vai hermostuttaako heitä kenties kulku ammottavain kuilujen yli.

Sillä kuin yhteisestä tuumasta puskevat he yht'äkkiä päänsä pystysuoraan kallioon ja laskevat sen läpi kuin pyssyn luoti läpi lahoneen seinän. Ja kerran siihen keksintöönsä päästyään innostumaan eivät heille enää muut keinot näytä kelpaavankaan. Tunneli seuraa tunnelia, tuskin on yhdestä päästy, niin jo toiseen upotaan, ja jos ei siihen ole tilaisuutta yhdellä puolen laaksoa, niin haetaan puhkaistava vuorenselän toiselta puolen.

Sillä välin on kuukin päässyt pilvistä vapaaksi ja paistaa nyt vuoriseudun kirkkaassa yöilmassa kirkkaampana kuin minä sen koskaan ennen olen nähnyt. Se on vanha ilotulittaja ja tietää, milloin sen on edullisinta esiintyä. Hyvin se on laskenutkin jättäessään ilmestymisensä siihen asti, kunnes me ehdimme tulemaan tunneliseuduille. Vaikutus, joka syntyy, kun pilkkopimeästä umpiosta yht'äkkiä puhallutetaan mitä heleimpään kuutamoon, jossa vuoret kuin ukkospilvet vyöryvät toistensa hartioilla ja jossa valo ja varjo vaihtelevat, on niitä, joita ei kernaasti käy kuvaamaan.

Koko yön kestää tätä nousua. Ja kuta ylemmä tullaan, sitä korkeammiksi ja paksummiksi kasvavat vuoret, sitä likemmin ne liittyvät toisiinsa ja sitä ahtaammiksi käyvät laaksot, muuttuen lopulta vain halkeamiksi. Lumikinokset kasvavat samassa määrässä. Paikoitellen näyttää siltä kuin mentäisiin alasvyöryneiden kinosten läpi. Muutamia päiviä sitten oli kaikki kulku keskeytynyt, kun rinnettä alas syösseet lumivuoret sulkivat väylän ahtailla solateilla.

Aamu alkaa koittaa. Yö on kulunut pikemmin kuin sitä ehti ajatellakaan.

Päivän valjetessa pysähtyy kulkue pienelle asemalle, joka on korkein paikka tällä välillä ja jota ylemmä ei tarvitse enää pyrkiä. Siellä on hiljaista ja juhlallista. Melkein kaikki junassa olijat nukkuvat. Ainoastaan muutamia rautatievirkamiehiä liikkuu asemasillalla sill'aikaa, kun hienoääninen sähkötiuku yhtä mittaa soi asemahuoneen seinässä.

En malta olla hiipimättä ulos. Taivas on kuulakka, lumi narskahtelee jalkain alla. Ensiksi en erota muuta kuin asemasillan katoksen, jossa on vielä puolipimeä. Kuljen sen päähän ja näen, että on pysähdytty kuin mahdottoman suuren jättiläisuunin pankolle, johon asema on kiinnitetty kuin linnun pesä. Vuorenhuippua ei kuonnu näkymään, mutta sen rinne melkein riippuu pään päällä. Katsahdan toisaalle. Siellä on taas toinen samanlainen vuori, yksi ainoa keskeytymätön lumipatsas, ja takana ja kupeella lukematon joukko samanlaisia. Silmä mittailee niitä puolihämärästä laaksosta aina ylös huippuun, jossa aurinko jo punaisena ruskona ilmaisee tuloaan.

Ne vaikuttavat melkein kuin hirviöt, ne eivät tunnu ainoastaan eläviltä olennoilta, vaan puolijumalilta. Linnoja ja kyliä siellä täällä. Mutta ne ovat niin turvattomia ja pieniä, että vuori ainoastaan säälistä ei pudistane niitä pois.

Juna seisoo kauan. Veturit ajetaan talliinsa saamaan ansaittua lepoa. Sijaan tuodaan toinen, nyt enää vain yksi, sillä tästä alkaa alamäki. Sitä tehtäessä kuluu aikaa jokin puoli tuntia. Sillä välin punettuvat punettumistaan vuorten huiput. Valoa heijastuu laaksoonkin. Aamuhämärässä esiyytään siellä yhä useampia taloja, kyliä ja kaikkein alimmaisena pieni kaupunki, jonka keskestä pistää esiin kirkontorni, kumpuilee savukiemuroita lämpiävien huoneiden piipuista ja kuuluu heikkoa, himmeätä ääntä alkavasta liikkeestä.

»Fertig!» huutaa junan johtaja, toinen puhalttaa jahtitorveen, veturi viheltää ja me lähdemme tästä puoleen laskeutumaan yhtä jyrkkää tietä alas kuin olimme tähän asti nousseet sitä tänne ylös.

1893.

ENSIMMÄINEN VAIKUTELMA ITALIASTA

Lukemattomat ovat ne vaikutelmat, jotka matkustaja saa vähänkään tässä maassa liikkueessaan. Oudoksestaan ovat ne niin voimakkaita ja huumaavia, että kestää päiviä itse kuhunkin seutuun tultua ennenkuin ehtii ne selvittää itselleen. Pitkät ajat tuntuu siltä kuin takaraivossa olisi jonkinlainen kovaksi kivettynyt kudosis, jota ei koskaan luule voivansa päästä auki kerimään.

Mutta kaikista vaikutuksista voimakkaimpia oli kuitenkin ensimmäinen, jonka sain silloin, kun tunsin olevani Italiassa.

Olimme lähteneet Itävallan ja Italian rajalta vuoristosta laskeutumaan Lombardian tasankoja kohti. Maisema oli kuitenkin vielä jonkin aikaa sama kuin se oli ollut Itävallan puolellakin. Laaksot olivat lumen peitossa, vuorten rinteillä näytti puroja kuohuvan ja putouksissa vesi keltaisena vaahtona kulkevan, mutta kun niitä tarkemmin katseli, olivatkin ne liikkumattomina ja juoksuunsa jäätyneitä. Turkki päällä siellä liikkuvat ihmiset ja reellä ajettiin rinteitä pitkin luikertelevilla teillä.

Juna kiiti kauheata vauhtia alaspäin. Jarrut vonkuivat vaunun pyörissä niin, että tuntui siltä kuin ne pikemmin olisivat liukuneet kuin pyörineet. Kun olisi ollut edes suora mäki laskettavana. Mutta se mutkitteli nyt alas niinkuin oli äsken mutkitellut ylös, nakkasihe milloin yhdelle puolen laaksoa milloin toiselle, puski milloin tunnelin seinään milloin siitä ulos ja näytti vain vauhtinsa avulla pysyvän kiinni kohtisuorissa kallioissa.

Siinä menossa ei kauan kestänyt ennenkuin lumet hävisivät ja maisema alkoi saada uusia muotoja. Puuhuoneet katosivat ja sijaan tuli kivistä rakennettuja kyliä. Samalla tein sen huomion, että vuorten rinteiltä väheni metsät. Pitkät matkat oli vain kaljua ruskeata kalliota, joka monissa paikoin oli murennut kuin rapakivi. Sitä mukaa tulivat näköpiiriin ääriviivat pyöreämmiksi ja pitkulaisemmiksi, joka kaikki ennusti sitä, että oli tulemaisillaan alanko. Rautatien myötämaat eivät myöskään olleet niin törmäisiä kuin ennen. Tie oikein oikenemistaan ja löysi jokilaaksoja, seurasi niitä ja sen mutkat kävivät pitkäveteisemmiksi.

Uupuneena yön valvomisesta ja alituisesta katselemisesta vetäysin pois ikkunasta ja paneusin pitkälleni nukkuakseni.

Lienenkö siinä nukkunut muutamia tunteja, kun heräsin ja—heräsin Italiassa.

Lukemalla entisaikain kirjailijain kertomuksia heidän tulostaan Italiaan olin kuvaillut, että se tapahtuisi vähitellen ja asteittain, että ensin tulisivat ensi tuulahdukset ja sitten toiset, kukin vähän voimakkaampana, kunnes vihdoinkin oltaisiin Italiassa, oikein tietämättä, missä se oli alkanut. Olin jo edeltäpäin siitä nauttinut.

Mutta näinä nopean kulun aikoina saattaa tapahtua, että kun nukkuu yhdessä maassa, niin herää jo toisessa. Enkä tahdo sanoa, että nautinto siitä olisi pienempi.

Kun olen avannut vaunun ikkunan ja nojautunut siitä katselemaan ulos, en tosin ensin näe muuta kuin pienen aseman ja muutamia talonpoikia, jotka seisovat häkkiäitaa vastaan nojaten ja katselevat junaa sillä joutilaan ihmisen katseella, jolla he arvatenkin joka päivä samanlaista junaa katselevat. Aseman takana on laakea kenttä, jonkinlainen harvaan ja säännöllisesti istutettuja puita kasvava pelto, jonka ruskeasta pinnasta pistää esiin mataloita, valkoisia rakennuksia. Siinä ei ole vielä mitään erinomaista.

Mutta missä on lumi ja missä ovat vuoret?

Ennenkuin kuitenkaan ehdin siihen kysymykseen vastata, tunkee eräs toinen vaikutus päälleni ja saa minut vähäksi aikaa kokonaan valtaansa, niin kokonaan, että se melkein herpaisee sielun ja ruumiin ja sulattaa ne kuin yhteen. Ja se on ilma ja sen ilman ihana tuoksu, joka sen tekee. Kukkain tuoksua se ei voi olla, sillä kaikki on ympärillä kulona. Heilimöivän ilman hajua ei myöskään, sillä vilja on jo aikoja sitten korjattu. Eikähän täällä ole myrttipuitakaan, jotka sen tuoksun antaisivat. Mutta kuitenkin tuntuu siltä kuin ne kaikki ja kaikki maailman suloisimmat lemmet yhteensä olisivat alkaneet maasta kohota ja ilmaan levitä. Heikosti muistelen sen joskus ennen tuntuneeni tyyninä,

kuivina kesä-iltoina siellä kotona, kun jostakin kaukana palaneesta suosta tai metsästä tai kaskesta kantautuu niiden ilman autereeseen yhdistynyt lemu. Mutta tämä on hienompaa, puhtaampaa ja niin sanoakseni jalompaa. Se on jotakin vahakynttilän ja suitsutuksen sekaista, sen voisi myöskin ajatella nousevaksi ruusupuista tehdyn rovimon sijalta; mutta arvatenkin on se vain itse maan mehua ja noiden hedelmäpuiden hengitystä.

Tekisi mieli sulkea silmät, estää näköaistin sekoittamasta sitä tunnelmaa, johonka ainoastaan hengittämällä voi tulla. Mutta silmä hakee sekin osansa ja löytää sen.

Lumi ja vuoret? Äskenhän olimme niiden keskellä, mihinkä ne nyt ovat joutuneet?

Tuollahan ne ovatkin... Pitkin vaunun kuvetta ja rautatierataa pitkin katsellen näkyy ensin tuossa lähellä olevan sillan kaaret ja vähän edempänä toisen. Ne ovat vanhoja harmaita holveja, kuka tietää, kuinka monta sataa vuotta sitten rakennettuina. Niiden alitse siintää muutamia majoja ja jokin tuuheaa puu. Ja ylitse ... siellä ovat vuoret ja lumi.

Nuo julmat jättiläiset, jotka äsken olivat tukehduksaan syleilyynsä, jotka tuntuivat niin kömpelöiltä, raaoilta ja epäystävällisiltä huokuessaan kylmyyttään ja kolkkouttaen, ovat nyt muuttuneet hienoksi, lempeäksi, herttaiseksi kaukaisuudeksi. Se on leveä, sinisen ruskea ryhmä, joka asteittain kohoaa ja kohotessaan väriltään vaalenee. Siinä, mihin aurinko sattuu, on vaaleita pitkulaisia pilkkuja. Kuten ylemmällä silmällä nousee, sitä enemmän niitä ilmaantuu ja viimein ne muuttuvat yhdeksi ainoaksi lakanaksi. Lakana on silkkiä, ja pinnat, joita se peittää, hohtelevat kuin sametti. Silmä luulee tuntevansa samaa hyväilyä kuin minkä tuntee käsi, kun se silkkiä ja samettia hivelee. Siinä näkee ensin vain värejä niinkuin gobeliinimatossa, mutta kun vähän aikaa sitä tarkastaa, niin esiintyvät muodot ja pienetkin yksityiskohdat lähempänä rinteillä: vaaleat kirkontornit ja pienet kaupungit, matalat selänteet ja vähän korkeammat mustemmat metsät ja lumiset lakeudet niiden välissä.

Mutta kaikkein ylimpänä on itse rajaviiva. Ja se rajaviiva saa minut yhdessä hetkessä ymmärtämään kaikki, mitä on sanottu, ja mitä olen nähnyt Italian taiteesta: sen hienoudesta, sopusuhtaisuudesta, ihanteellisuudesta ja muotojen puhtaudesta. Se tuskin erottuu tuo viiva taivaasta ja pilvistä. Mutta se erottuu siitä kuitenkin kuin tuskin näkyvä liitos maan ja taivaan välillä. Samalla kun se on toisen viimeinen huippu ylöspäin, on se toisen ensimmäinen aste alaspäin. Enkä minä enää ihmettele, miksi ne vanhat mestarit katsoivat luonnolliseksi sovittaa samaan kehykseen taivaat ja maat ja asuttaa ne molemmat ja miksi heidän taulunsa kuitenkin tuntuvat niin inhimillisen luonnollisilta.

Junan taas kulkiessa eteenpäin poistuu maisema poistumistaan ja laskeutuu alppien ääriksi yhä alemma, muuttuen lopulta sinenpunertavaksi aallon harjaksi, joka ei liiku, mutta kuitenkin elää — niinkuin vanhoissa freskomaalauksissa elää suuren taiteilijan vetämä kauneuden viiva vielä sittenkin, kun vuosisatain vaikutukset ovat siitä kuluttaneet pois sen värit ja aivan näkymättömiksi hanganneet niiden hellemmät vivahdukset.

1893.

VENETSIASSA

Illalla en ollut vielä saanut oikeaa käsitystä siitä, minne olin tullut. Rautatieaseman puolipimeässä rannassa oli ollut rivi soikeita korkeakokkaisia venheitä, mustia kuin ruumiskirstuja. Tietämättä oikein, kuinka se oli tapahtunut, tapasimme itsemme istumasta yhdessä niistä, puoleksi makaavassa asennossa katoksen alla eteen vedettyjen uutimien takana. Kun ne siirrettiin syrjään ja katsottiin ulos ikkunasta, oli venhe jo liikkeessä, vaikkei kuljettajaa näkynyt. Ainoastaan melan loiske, hitainen ja määrä-aikainen, kuului selän takaa perän puolelta. Katuhan se kai oli, jota myöten kuljettiin, koska oli taloja kahden puolen, haaveellisia, kummallisia, kuutamon valaisemia— ja koska oli katulyhtyjä, jotka veteen kuvastuivat.

Mutta ei kuulunut sitä yöllistä myrinyä, joka ei koskaan lakkaa suurissa kaupungeissa, ei kavion kalsketta, ei pyöräin kolinaa. Ei muuta kuin soutajan huuto silloin tällöin vastaantulijalle, ja gondolat suhahtavat toistensa ohitse salaperäisesti kuin kaksi ankeriasta kivien lomassa; tai kulustamme syntyneen laineen loiskaus, kun gondolamme hiljaa hipui jonkin vanhan palatsin seinäviertä.

Onko tämä todellakin aina näin olevaa? ajattelin. Eikö kaupunki, jokin rantakaupunki, sattumalta ole joutunut veden alle? Mutta onhan tuossa rappuset, jotka varta vasten vievät veden rajaan, on paalurivi jokaisen edustalla, jossa levollisesti keino venheitä ja pursia. Ja onhan aina vähän päässä siltoja yhdistämässä rakennuksia toisiinsa. Heikon kuutamon valossa luulen näkeväni, että nuo talot ovat melkein kaikki marmorista niinkuin sillatkin. Niiden päädyissä ja harjoilla hämmöttää veistoksia, toiset rauhallisissa asennoissa, toiset heittäen jalkaa tai nostaen kättä, yhä vielä niinkuin monta sataa vuotta takaperin. Mutta ne vilahtavat vain, samalla kun toisia tulee sijaan, joista muutamat kasvavat kirkon torneiksi, kupoleiksi tai selittämättömiksi huippu-olennoiksi.

Poiketaan sivukanaville, kaitaisille ja ahtaille, luikerrellaan loppumattomiin, milloin oikealle, milloin vasemmalle, ohi ovien ja veden rajaan ulottuvien ikkunoiden. Rakennukset näyttävät häipyvän pilviin, missä asuu varmaankin koko kansa ihmisiä yhteen sullottuina, mutta tulia ei näy missään, ei kuulu hiiskahdustakaan, vaikkei ole vielä puoliyökään käsissä. Ei, kyllä tämä sittenkin on autio kaupunki, jonka asukkaat ovat vedenpaisumusta paenneet.

Ne olivat yöllisiä epämääräisiä vaikutuksia.

* * * * *

Mutta nyt on aamu, ja astuttuani ulos asunnostani näen minä olevani leveällä kadulla, oikealla kadulla tai oikeammin siltarannalla. Se kääntyy kaareksi sisään päin, ja niin pitkälle kuin silmä kantaa, kulkee sitä myöten edestakaisin alituinen leveä ihmisjono aina tuon tuostakin luokille kohoten ja ahtaautuen yhteen siltain kohdalla, joita on rakennettu mereen päättyvien kanavien poikki.

Se näky, mikä tässä aukeaa, on maailman satumaisimpia.

Rannaton, autio meren selkä siintää yhtäältä, toisaalla, tuossa likempänä, on suuria purje- ja höyrylaivoja, pieniä purje- ja höyrypursia, mitkä ankkurissa, mitkä kulkemassa, ja niiden välissä kuin salakkoina suurten kalojen lomassa lukematon parvi gondoloita sinne tänne suikkelehtamassa.

Gondolan perässä pienellä kapealla kannella nyökkää kuljettajan vartalo sopusointuisessa, plastillisessa soudussa. Se on niin säännöllistä ja viihdyttävän tuudittavaa, että tulee vastustamaton halu lähteä sen keinuteltavaksi.

* * * * *

Ei kuulu maailman melua, ei huutoja, ei kärryjen kolinaa, vesi vain lipattaa ja gondolan kuljettajan airo vain silloin tällöin loiskahtaa. Ollaan vesillä ja kuitenkin kaupungin keskessä. Palatsit

kohoavat taas kahden puolen, mutta ei painavina ja uhkaavina niinkuin yöllä, vaan keveinä ja ystävällisinä ja niinkuin uisivat veden pinnalla ja aikoisivat siinä paikassa vielä ylemmäkin kohota ja liikkeelle lähteä.

Kuinka monta kertaa on sanottu ja kuitenkin aina uudelleen sanottava: mikä mainio ympäristö viihdyttämään uupunutta mieltä! Todellisuus muotoineen, väreineen ja liikkuvine elämineen ei ole liian kaukana unohtuakseen, sillä rannoilla, veden pinnalla ja silloilla ja parvekkeilla on liikettä ja elämää, mutta ei myöskään liian lähellä häiritäkseen ja hermostuttaakseen ja sekoittaakseen omia aatteitani.

Soudellaan syvälle kaupungin sisään, väylä kapenee, rannat puristuvat toisiinsa, vesi muuttuu virtavaksi, pakovesi pyrkii ulos, käännytään takaisin, annetaan virran viedä, lasketaan kivisen laiturin kylkeen, jätetään gondola ja nouseaan maihin, syvennyttään kaupunkiin, ja ollaan aivan toisessa maailmassa, jossa ei ole aavistustakaan merestä.

Kapeat pienet kadut kuin solat luikertavat eksyttävässä harhalinnassa, et tiedä, minne menet, mutta menet sinne, minne vie vahvin ihmisvirta. Välistä ei mahdu kuin yksi toistaan sivuuttamaan, välistä levenee sola kuin pieneksi pihamaaksi, johon silloin ovista ja ikkunoista vuotaa hedelmä- ja kukkaisvirta, jossa iloista kansaa kihisee huutaen, tarinoiden ja laulاهدellen ja sitroja ja mandoliineja soitellen. Välistä tulee vastaan laajempi tori, jossa vanhan vanha, homehtunut, sammalinen veistokuva seisoo alituisesti lirittävän vesisäiliön keskessä, minkä reunoilla päiväpaisteessa istuu joutilaita avopäisiä vaimoja ja leikkii pajattava lapsiparvi, ryysyinen, kiherätukkainen ja mustasilmäinen.

Siinä on kirkko, sen ovi on auki, käyt sinne, kaikki melu katoa. Himmeässä valossa hiipii äänettämiä olentoja, siellä täällä tuikkii muutamia kynttilöitä ja heikosti kuuluu jostakin messupapin etäistä hyminää.

Tulet ulos, syvennyt uudelleen äskeisille sokkeloisille urille, seuraat nimettömien katukanavien reunoja, kiipeät sillan poikki, kuljet ja kuljet tietämättä ja tahtomattakaan tietää, minnekä tulet.

Ja tietämättäsi tulet yht'äkkiä suurelle, soikealle torille. On niinkuin tulisit takapihalta suoraan kuninkaan linnaan, satumaiseen, häikäisevään, itämaiseen. Koko lattia laskettuna hienolla sileällä kivellä, joka niin viihdyttävästi ottaa vastaan jalkaa, joka sitä koskettaa. Tori tohvelien ja silkkikenkien kävellä, ja jota ei koskaan hevosen kavio eikä vaunun pyörä ole kuluttanut. Kolmella kulmalla pilarikäytävä, kolmen yhtämittaisen palatsiseinän sivulla, sisällä kaikki Bagdadin kivet, kullat ja hopeat kimallellen siloisten lasien läpi. Neljännellä kulmalla kummallinen epäsäännöllinen kirkko, jonka päädyssä paistaa kultaiselle pohjalle sovitettuja mosaikkimaalauksia, jonka seinät ovat moniväristä marmoria, jonka sadoissa kolpperoissa, räystäissä ja kulmakkeissa elää kokonainen kaupunki ihmisiä, enkeleitä, pyhimyksiä, lintuja ja muita usein ymmärtämättömiä eläimiä marmoriin veistettyinä ja metalliin valettuina.

Päivä paistaa heleästi. Satamäärin kyyhkysia lentelee ilmassa tai juoksentelee avonaisella torilla. Käyskentelet siinä heidän keskessään, heittäen jyvän sinne, toisen tänne, istahdat penkille, ojennat kätesi ja annat heidän tulla siitä noukkimaan. Näet käännähtäessäsi, että selkäsi takana on toinen tori, jonka kahden puolen kohoaa samanlaiset palatsit kuin tämän ja jonka perillä siintää meri, missä taas lepattelee purjeita, kiitelee pieniä höyrypursia ja nuokkuu gondolan kuljettajain solakoita vartaloita sopuisuudessa, tuudittavassa soudussa.

Tekee mielesi alkaa uudelleen sama matka, tehdä vielä kerran sama kiertokulku tässä kummallisen haaveellisessa satukaupungissa, lähteä tästä ja tulla tähän aina takaisin—tänään, huomenna, ylihuomenna...

Soudella, kävellä ja liikkua, istua, aprikoida ja uneksia, katsella liikettä ja vilinää ympärillään, ja samalla elää niissä aatoksissa, jotka tulevat ja menevät, mutta jättävät aina askelensa sijat jäljelleen—liekö siihen missään sopivampaa paikkaa kuin tässä?

1893.

NÄKÖALA PIETARINKIRKON TORNISTA

Siirtäisin ja siirtäisin mielelläni ottamasta kuvatakseni itse Roomaa, joka lepää tuossa jalkojen alla. Mutta uudestaan ja aina uudestaan kääntyy siihen silmä ja takertuu sen yksityiskohtiin. Näin täältä katsellen ei se kuitenkaan ole se, miksi sitä olin kuvaillut ja joksi sitä luultavasti kaikki muukalaiset kuvailevat. Sillä se ei tee ollenkaan sen »vanhan» Rooman vaikutusta, jota siltä odottaisi. Vanha on täälläkin, kaiken vanhan pesäpaikassa, peittynyt uuden alle. Uudet palatsit, uudet kivimuurit ja vähän vanhemmat kirkon tornit, joita on kuin seipäitä suuressa pieleksessä, peittävät ne rauniot, joita niin mielellään näkisi. Forumista ei löydä kuin muutamia pilareita tarkalla etsimisellä. Riemuportit ja voittajakeisarien kunniapatsaat peittyvät laaksoihin. Ainoastaan muuan pyöreä lasikatto ilmaisee, missä seisoo Panteon, johon kaiken maailman jumalat olivat kokoontuneet nauttimaan suvaitsevaisuudesta, mihin maailma kerran oli päässyt, mutta mistä se nyt taas on niin kauaksi eksynyt. Mutta on kuitenkin yksi raunio, jota eivät vuosisadatkaan ole saaneet alleen haudatuksi. Se on Kolosseum, flavilaisten keisarien vanha sirkus, jossa gladiaattorit taistelivat, jossa jalopeuroja ruokittiin kristittyjen lihalla, joka on saanut palvella keskiajan paroonien linnoituksena ja josta on vedetty suunnattomat määrät rakennusaineita palatseihin ja kirkkoihin. Mutta ei sittenkään ole siitä saatu lohkotuksi kuin puolet. Toinen seinä seisoo vielä miltei entisensä korkuisena, se on kuin vuori rotkoineen, on jättiläispääkallo onteloineen, on niinkuin vanhan maailman valtiaan aivokoppa, josta sisältö on juossut kuiviin ja jonka silmän reiät tuijottavat loistottomina ja aatteettomina tyhjyyteen. Kaikista päivän häikäisemistä valkoseinistä huolimatta erottuu sen ruskea ryhmä, joka, kun päivän säteet siihen sattuvat, on kuin hehkuva tiilikoko. Olen nähnyt sen toisessakin valossa, ilotulien hehkussa. Karnevaalin aikana se valaistiin bengaalitulilla. Silloin oli se, kun tulta ja tulikiviä näytti syöksevän kaikista sen aukoista, kuin maanalaisen tulivuoren, kuin itsensä helvetin hehkuva kita.

Kolosseumin luona on Konstantinin riemuportti, ja sen alitse alkaa ikivanha, maailman kenties vanhin ja vankin maantie Via Appia. Alkuosa sitä on peitossa tai hävitetty, vasta tuolla, missä Campanian laidassa ylenee pyöreä, linnoituksen tapainen Sesilia Metellan hautahuone, alkaa erottaa tuon sotatien pohjaa, joka suorana linjana juoksee läpi koko Italian. Sen tien varressa ovat katakombit ja jätteitä Roomalaisten hautakammioista, kolumbaarioista. Siellä on myöskin Karakalla-keisarin rakentama kylpylaitos, johon aikoinaan mahtui kolmetuhatta uimamiestä ja jonka rauniot vieläkin vetävät vertoja Kolosseumille. Mitä ovatkaan kaikki nykyajan mukavuudet tämän saunarakennuksen rinnalla. Viileäin palatsimaisten holvien alla voivat siellä vapaat kansalaiset viettää päivät päästään kylpien, kävellen, voimistellen, lukien ja keskustellen päivän tapahtumista. Nykyaikaiset klubiolot ovat vain heikkoa jäljittelyä siitä, mihin Roomassa sillä alalla jo oli kehitytty.

Tuolla näkyy sitten Kolosseumin yli monista kirkolliskokouksistaan mainion Lateraanin kirkon katto, jonka harjalla seisoo koko uusi testamentti kaksinetoista edusmiehineen. Siellä on sen yhteydessä nyt museoksi muodostettu vanha Vatikaani, joka yksinkertaisuudellaan muistuttaa niitä aikoja, jolloin katolinen kirkkokin vielä oli yksinkertainen ja hallitsi maailmaa sisällisellä mahdollaan. Aivan lähellä sitä on sitten kirkkorakennus, joka kätkee sisässään tämän saman kirkon ja koko maailmankin suurimman humbuugin. Siellä ovat pyhät portaat eli scala santa, jotka tarun mukaan ovat Jerusalemin temppelistä tuodut ja joita myöten polvillaan nousevalle suodaan vuosikausien, en muista monenko, synninpäästö. Niitä myöten konttasi aikoinaan Lutheruskin, mutta kääntyi päähän päästyään kivakasti ympäri päättäen tiukasti mielessään, että jos ei usko auta, niin eivät ainakaan tällaiset teot; ja niitä myöten näin minä vielä nykyaikaistenkin syntisten pyrkivän autuuttaan kohti.

Ja kun silmä kerran on kirkontorneihin kiintynyt, niin alkaa se hypellä rististä ristiin. Ja ne ne ovatkin, jotka muodostavat päävaikutuksen Rooman kaupungin katselijaan. Koetan niitä lukea, mutta haihdun pian. Eikähän se ole kuin pieni osa, joka nousee yli palatsien ja muiden rakennusten. Suuri joukko kaikkein vanhimpia on aikojen kuluessa hautautunut asuinhuoneiden seinien väliin. Vasta

silloin, kun on tullut rukoushetki illoin tai aamuin ja kaikkien kirkkojen kellot ilmoittavat siitä, tuntee niiden paljouden. Tänne kuuluu se nytkin niin selvästi, suuret äänet sulavat pieniin ja kaikki pyrkivät kuin yhtyneenä virtana Pietarin kirkon kupolia syleilemään.

Jo olisi aika astua alas. Johan on ehtinyt tarttua mieleen tuo kuva, jonka muodostaa sininen meri, ruskea tasanko, sinisen vihreät, vaaleahuippuiset vuoret ja punertavan valkea kaupunki lukemattomine ikkunoineen ja huippuineen, ja siellä täällä kohoaa jostakin puistosta suippo kuusen muotoinen sypressi ja petäjän sukuinen pinia, jonka solakan varren päässä oleva tuuhea latva on kuin aukaistu sateenvarjo.

Mutta heitämme vielä silmäyksen ihan jalkojemme alle. Siinä on Pietarin kirkon edustori, kahden pilarikäytävän syleilemänä, jonka keskustassa on suippo obeliski, Egyptistä tuotu, ja kaksi suihkulähdettä, jotka eivät koskaan lakkaa utuista vettä ilmaan puhaltamasta. Siinä ovat toisella puolella Vatikaanin pitkät huonerivit, laajat pihat ja vielä taampana korkeiden muurien ympäröiminä paavin yksityiset puutarhat, jonne ei ketään vieraita päästetä ja joiden piireistä ei astu ulos maailman ensimmäinen vanki, joka samalla kenties on maailman mahtavin hallitsija. Tornin vartija viittaa sinne sormellaan ja näyttelee, mitä teitä hän siellä ajelee ja käyskentelee kahden kardinaalin tukemana. Olisimme hänet nähneet mekin, jos tulimme aikaisemmin aamulla. Mutta nyt hän luultavasti istuu tuon ikkunan takana, josta joka ilta tuikkaa tuli puoleen yöhön, jossa hän silloin tällöin itsekin näyttäytyy ja josta on näköala yli sen Rooman, mikä ei enää ole hänen, mutta mitä hän ei vielääkään ole lakannut toivomasta. Onnistuneeko se koskaan, mutta on se ainakin toiveiden arvoinen, vaikkeivät ne toteutuisikaan—ja tuskinpa on ihminen kauniimman näköalan edessä milloinkaan turhempia haaveillut.

1893.

ROOMAN KATAKOMBIT

Olimme laskeutuneet alas Pietarin kirkon kupoolista ja käyskennelleet kirkossa itsessään. Siellä kristityn maailman mahtavimmassa ulkonaaisessa huippupaikassa, sen komeimmassa temppelissä tuli mieleemme ajatus mennä sinne, missä ovat tämän saman maailman matalimmat majat, ja me päätimme mennä katakombeja katsomaan.

Tiemme sinne kulki vanhan Forum romanumin kautta, läpi tuon maan sisästä kaivetun laakson, jossa ei enää ole paljon mitään jäljellä siitä, mitä se ennen aikaan oli. Ainoastaan joitakuuta pystyssä säilyneitä pilareita, vähän useampia pilarien jalustoja, jotka osoittavat, missä se ja se temppeli ennen seiso. Sitten muuan jotenkin säilynyt riemuportti myöhemmiltä ajoilta ja lyhyt palanen Via sacran (pyhän tien) kivitystä—siinä kaikki. Mutta on siinä kuitenkin tarpeeksi voidakseen karttain, kuvain ja etenkin ympäristön avulla täydentää, mitä puuttuu, ja ainakin likimain saada esille, millainen tämä roomalaisen maailman keskipiste on mahtanut olla. Ja kaunis paikka se lienee ollut. Tuolla toisessa päässä Kapitolium temppeleineen ja marmorisine jumalankuvineen, toisessa päässä riemuportti, josta kaikki voittajat tulevat sisään, vasemmalla Palatinon kukkula ja siinä sijaitsevat keisarien palatsit, oikealla taas temppeleitä, kaikki luultavasti marmorista tai ainakin marmorilla vuoratut. Kokoontua sellaiseen ympäristöön, Italian sinisen taivaan alle, kuuntelemaan sellaisia puhujaita kuin Cicero ja Cato ja vapaana kansalaisena päättämään koko maailman asioista—se mahtoi olla miehen arvoista tehtävää. Ja sehän se olikin sitä ihannoitua antiikkia, jota me vielä tänäkin päivänä haikkealla mielellä kuvittelemme sen raunioita kävellessämme.

Mutta samaan aikaan kuin Forum oli komeimmillaan ja Rooma mahtavimmillaan, alettiin sen perustuksia jo hiljalleen jäytää ja sitä sitkeästi piirittää lopullista valloitusta varten. Alettiin kaivaa noita maanalaisia vallihautoja, jotka kerran koko vanhan maailman pohjan kovertaisivat ja saivat sen siihen paikkaansa luuhahtamaan. Ruvettiin kaivamaan katakombeja.

Katakombit ovat kaukana ulkopuolella kaupunkia. Sinne on pitkä ikävä tie kahden yksitoikkoisen muurin välissä ja tuntuu sitä kävellessä kuin todella olisi vuosisadat kuljettavana yhdestä aikakaudesta toiseen. Tien varressa tapaa vain muutamia harvoja muistomerkkejä, joista suurimmat Karakallan rakentaman kylpylaitoksen rauniot ja kolumbaariot, vanhat roomalaiset haudat. Sitten alenevat muurit ja Campania alkaa aueta eteen. Siinä, missä se varsinaisesti alkaa, on Pyhän Sebastianon luostari ja kirkko. Tämän kirkon alla on yksi katakombiryhmä, jonne mennään itsensä kirkon kautta. Siellä varustetaan meidät ja muut samaan seuraan sattuneet vahakynttilöillä, ja pieni rähjäinen munkki lähtee oppaaksi, varoitettuaan ensiksi, että pysyisimme tarkkaan hänen kintereillään, sillä kuuluu välistä tapahtuneen, että oudot ovat tänne eksyneet.

Varoitus onkin hyvään tarpeeseen, sillä munkki, jolla ei ole muuta tehtävää kuin luotsata muukalaisia, kiiruhtaa minkä ennättää meidän edellämme joutuakseen uusia tulijoita vastaanottamaan ja uusia juomarahoja ansaitsemaan.

Ei voi juuri olla jyrkempää vastakohtaa kuin se näky, mikä äsken oli silmäimme edessä, ja tämä, jossa nyt olemme emmekä näe mitään. Täytyi varmaan olla vankka usko niillä, jotka sen tähden vaihtoivat elämän Italian sinitaivaan alla näihin komeroihin ja ahtaisiin käytäviin, vaikkapa vain lyhemmäksikin ajaksi.

Alussa on aivan mahdoton saada mitään selkoa siitä, missä ollaan ja mitä nähdään. On täysi työ varoessa, ettei jalka joka hetki kompastuisi johonkin kynnykseen ja pää kolahtaisi matalaan kattoon. Mutta kun silmä vähän alkaa tottua heikkoon valaistukseen, näemme me kulkevamme kaitaista, mutkittelevaa käytävää, joka parahiksi on kahden olkapään levyinen. Käytävän seinissä on molemmissa tuon tuostakin koverrus tai kolppero, johon aikoinaan on ollut haudattuna joku ensimmäinen kristitty, mutta jonka kirstu ja ruumis tai jokin jäännös niistä nyt lepää jonkin luostarin tai kirkon seinämässä tai sillan alla. Aikoinaan kuuluu seinissä myöskin olleen kivilaattoja kirjoituksineen ja maalauksineenkin, joita ensimmäiset kristityt maalarit ovat niihin sommitelleet,

mutta ne kaikki ovat jo aikoja sitten irti revityt. Raakalaiset ovat kultaa ja kalleuksia etsiessään olleet osaltaan hävitystyötä tekemässä, mutta suurimman osan siitä ovat kuitenkin kristityt tehneet pyhään luita etsiessään ja pois viedessään. Jäljelle jääneet ovat paavien pois korjaamia, ja suurin osa hautatauluja on paavillisissa museoissa. Jos niitä jokin määrä olisikin vielä paikoillaan, ei niitä oppaan hätäisyyden tähden ehtisi tarkastaa.

Vihdoin hän kuitenkin pysähtyy. Hän on tullut pienelle mustalle aukolle, josta antaa meidän astua sisään. Kun kaikki olemme tulleet muutamia rappuja alemma, näemme seisovamme pyöreän huoneen keskellä.

Niinkuin tunnettua, rakennettiin katakombit alkujaan haudoiksi. Kristityt, jotka kaikessa tahtoivat erottautua pakanoista ja jotka uskoivat ruumiinkin ylösnousemiseen kuoleman jälkeen, eivät tahtoneet polttaa kuolleitaan. Kun maanpäälliset hautausmaat eivät olisi saaneet olla rauhassa, tehtiin ne näin maan alle, ja siten syntyi kokonaisia maanalaisia kuolleitten kaupunkoja, joiden yhteenlaskettu hautaluku nousee ainakin kuuteen miljoonaan. Mutta tulivat sitten vainojen ajat. Kristityitä ajettiin takaa kuin koirat ajavat saaliitaan. Silloin olivat katakombit mainioita lymypaikkoja, silloin siellä tarvittiin vähän väljempiäkin suojia, ja yksi niitä sellaisia on se, mihin nyt laskeuduimme.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.